

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Милена Емилова Моцинова-Бръчкова

относно дисертационен труд за присъждане на
образователна и научна степен „доктор“
по научна специалност 05.06.05 „Педагогическа и възрастова психология“

на Диалекти Христос Карели

**на тема „Стратегии за справяне с тормоза в училищна среда сред
учители“**

Научен ръководител: доц. д-р Русанка Манчева
ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград
Философски факултет, Катедра Психология

гр. Велико Търново

2022

1. Данни за дисертанта

Диалекти Карели има магистърска степен по Специално образование в университета Фредерик в Кипър.

Тя е докторант в самостоятелна форма на обучение на английски език в катедра „Психология“ при Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ по научна специалност „Възрастова и педагогическа психология“, Професионално направление 3.2. Психология, с научен ръководител доц. д-р Русанка Петкова Манчева

2. Данни за докторантурата

Няма констатирани нарушения по процедурата на докторантурата, която е в съответствие с действащата нормативна база на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и на Закона за развитие на академичния състав в Р. България. Дисертационният труд е разгледан на заседание на катедра „Психология“ от 26.09.2022 г. и е насочен за публична защита.

3. Данни за дисертацията

Темата на дисертационният труд е актуална и значима във връзка с все по-честото проявление на тромоз в училище и появата на нов вид – електронен тормоз.

Докторският труд обхваща 185 страници; структуриран е в увод, три глави, дискусия, заключения, приноси и приложения. Използвани са 148 литературни източника на гръцки и английски език. Като обем и структура представеният труд отговаря напълно на формалните изисквания за дисертационна разработка.

В увода Диалекти Карели представя актуалността на проблема и дефинира целта на изследването.

Като цел на дисертационния труд Диалекти Карели определя „изследване на феномена училищен тормоз от гледна точка на възгледите на учителите и техните стратегии за справяне с него в училищна среда“.

Теоретичната обосновка на проблема обхваща **ГЛАВА 1. Теоретична част**. В първи параграф е дадена дефиниция и е проследена историята на училищния тормоз. Във втори параграф са описани формите и видовете тормоз в училище; разгледани са по-подробно физическия и вербалния тормоз. В трети параграф са представени основните теории за тормоза в училище. В четвърти параграф са представени резултатите от проучвания, проведени през последните тридесет години, както в Гърция, така и в други европейски държави. В пети параграф са очертани измеренията на явлениято насилие и тормоз в училище. В шести параграф са представени възможни стратегии за справяне с училищния тормоз.

Докторантката показва добри теоретични познания по проблема и умения за работа с литературни източници.

В ГЛАВА 2. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ДИЗАЙН, въз основа на представените теоретични постановки за тормоза като психичен феномен и специфичната педагогическа дейност на учителите за ограничаване на разпространението му в училище и средата, е разработена методология за създаване на изследователски конструкт на психологическо изследване, свързано с измерване на оценката на учителския избор на стратегии за справяне с тормоза.

Представена е целта на изследването; поставени са организационни и изследователски задачи. Дефинирана са една обща и осем допълнителни хипотези. Представени са изследваните лица (общо 263-ма учители) и използваните изследователски методи.

Използвани са три въпросника:

- Първият въпросник се състои от 12 въпроса, засягащи демографските характеристики на извадката, като пол, възраст, години предишен стаж, семейно положение и др.;
- Втори въпросник за **отношението към тормоза** - модифицирана форма на въпросника за отношението към тормоз (Craig et al. 2000) от Byers, Caltabiano & Caltabiano (2011), преведен на гръцки.
- Трети въпросник за **тормоз и стратегии за справяне** - Handling Bullying Questionnaire (Bauman, Rigby & Hoppa, 2008), който изследва стратегиите, които учителите са склонни да използват, за да се справят с инцидент на тормоз в училище.

Статистическите анализи са извършени с помощта на статистическа програма SPSS, версия 18 (SPSS Inc., Чикаго).

В ГЛАВА 3. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕДЕНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ в първи параграф са представени подробно демографските характеристики на изследваните лица. Представено е разпределението по отношение на възраст, пол и години педагогически стаж, както и според заеманата позиция от респондентите; вида трудово правоотношение; ниво на образование на респондентите; брой на учениците, с които работят; района, в който се намира училищната единица на респондентите; семейното положение на респондентите; годишния семеен доход на респондентите.

Резултатите от въпросника за отношението към тормоз са представени чрез представяне на резултатите от 6 хипотетични ситуации: инцидент на вербален тормоз, инцидент на кибертормоз, инцидент на социално изключване, инцидент на физическа агресия, инцидент на вербален тормоз и инцидент на релационен тормоз.

Резултатите от приложената t-тест процедура показват, че полът на изследваните лица – учители оказва влияние върху избора им на стратегия за справяне с тормоза в училищна среда.

Тези резултати потвърждават хипотеза 2, а именно, че полът на изследваните лица – учители е предиктор за избора на стратегия за справяне с тормоза в училище. Мъжете предпочитат да работят с жертвата на тормоз, докато жените включват участието на други възрастни.

Резултатите от въпросника за справяне с тормоза показват субективната готовност на учителите да могат да повлияят на развитието на тормоза в училище, нагласата им за справяне с него е положителна.

Общият анализ на получените резултати показва, че когато са информирани за ситуация на тормоз в училище, изследваните лица – учители пряко я свързват с професионалните си ангажименти и отговорности. Те насочват работата си с учениците и най-вече с насилника и жертвата.

Според резултатите от изследването се установява, че най-често използваната стратегия е тази, която се отнася до наказването на насилника, следвана от тези, които се отнасят до включването на други възрастни в процеса на преодоляване и тази, която се отнася до стратегии, насочени към насилника и жертвата, докато последната опция е тази, която включва стратегии за игнориране на феномена. Това потвърждава Хипотеза 1.

Разгледани са получените резултати относно влиянието, което имат при избора на стратегии за справяне полът, възрастта и годините преподавателски стаж на учителите.

На основата на получените резултати и техният анализ в частта **Дискусия** са направени коментари и са изведени логично обосновани изводи.

По отношение на първия изследователски въпрос, който изследва потенциалните реакции на респондентите към шест различни хипотетични ситуации на тормоз, следва да се отбележи, че тази, която е оценена от повечето от извадката като много сериозна или сериозна, е ситуацията, свързана с физическа агресия (92% от извадката). В допълнение, повече от 80% от извадката оценяват инцидентите на кибертормоз и социално изключване по същия начин. В останалите три случая процентът на хората в извадката, които ги оценяват като сериозни или много сериозни инциденти, надхвърля 70%.

Във връзка с втория изследователски въпрос, който изследва стратегиите, които учителите избират за справяне със случаи на тормоз в училище – най-често избраната стратегия е тази, насочена към наказване на насилника.

Във връзка с третия изследователски въпрос, който засяга ефекта на демографските фактори както върху реакциите на респондентите към шестте хипотетични ситуации, така и върху предпочитаните стратегии за справяне с проблема – жените в извадката избират по-често от мъжете стратегиите за наказване на насилника, което, съчетано със склонността на мъжете да избират по-често да игнорират случаи на тормоз в училище, може да доведе до заключението, че жените са с по-малка толерантност към проблемите на училищния тормоз.

Прави впечатление умението на докторанта планирано и организирано да провежда научно изследване; задълбочено да анализира и интерпретира получените резултати.

Изготвеният автореферат коректно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Докторантката има пет публикации, свързани с темата на дисертационния труд.

4. Приноси на дисертационния труд

Присъединявам се към формулираните от докторантката приноси, а именно:

1. Резултатите от дисертацията допълват тези, направени от други автори за гръцката образователна система.
2. Получените резултати са насочени към педагогическата практика в Република Гърция. Потвърждават се тенденции в избора на стратегии за преодоляване на тормоза в училище, които могат да бъдат определени като актуални за нея в настоящия момент.
3. Доказано е, че както полът на учителите, така и продължителността на педагогическия им стаж влияят върху избора на стратегии, които информативно подпомагат работата по превенция на тормоза в условията на образователната общност.
4. Доказано е, че образователният ценз на учителя влияе не толкова върху избора му на стратегия, колкото върху отношението му за оценка на значимостта на тормоза.
5. Доказано е, че степента на училищната общност е предиктор за оценка на тежестта на тормоза и избор на стратегия за справяне с него сред учителите в Република Гърция.

5. Препоръки

Докторският труд би спечелил, ако:

- В увода да бъдат формулирани обект и предмет, задачи и хипотеза;

- Приносите, формулирани от докторантката, бъдат разделени на научно-теоретични и практико-приложни.

6. Заключение

Дисертационната разработка е посветена на актуален проблем. Докторантката показва много добра теоретична подготовка и умения за организиране и провеждане на научно изследване. Получените данни са основа за извеждане на аргументирани анализи и изводи, които имат несъмнени приноси в теоретичен и практико-приложен план.

Докторантката има четири публикации по темата на дисертационния труд.

Изготвеният автореферат коректно отразява дисертационната разработка.

На основата на тези заключения давам своята положителен вот и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Диалекти Карели образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.06.05 „Педагогическа и възрастова психология“.

22.12.2022г.

гр. В. Търново

Подпис:

(доц. д-р Милена Моцинова-Бръчкова)

REVIEW

by Prof. Dr. Milena Emilova Mocinova-Brachkova

on PHD THESIS

For acquiring of educational and scientific degree “Doctor”, Area of high education: 3. Social, Economic and Legal Sciences, Professional field: 3.2 Psychology, Field: “Educational and developmental psychology”

on the topic: **“Strategies for tackling bullying in the school environment among teachers”**

Author: Dialecti Christos Karelli

Scientific Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Rusanka Mancheva

SOUTH – WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKY” BLAGOEVGRAD

FACULTY OF PHILOSOPHY

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

1. Information about the PhD candidate

Dialecti Kareli holds a Master's Degree in Special Education from Frederick University in Cyprus. She is a doctoral student in an independent form of teaching in English in the Department of Psychology at the Faculty of Philosophy of the Neofit Rilski State University, majoring in Age and Pedagogical Psychology, Professional Direction 3.2. Psychology, with supervisor Assoc. Ph.D. Rusanka Petkova Mancheva

2. Data on doctoral studies

No violations were found in the procedure of the doctoral studies, which is in accordance with the current legal basis of the Neophyte Rilski State University and the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria. The dissertation work was reviewed at a meeting of the Department of Psychology on 09/26/2022 and is directed for public defense.

3. Data for the dissertation

The topic of the dissertation is relevant and relevant in connection with the increasingly frequent manifestation of bullying at school and the appearance of a new type - electronic bullying.

The doctoral thesis covers 185 pages; it is structured into an introduction, three chapters, a discussion, conclusions, contributions, and appendices. 148 literary sources in Greek and English were used.

In terms of volume and structure, the presented work fully meets the formal requirements for dissertation development.

In the introduction, Dialecti Karelli presents the relevance of the problem and defines the purpose of the research.

As the aim of the dissertation, Dialecti Karelli sets "an investigation of the phenomenon of school bullying from the point of view of teachers and their strategies for dealing with it in a school environment".

The theoretical justification of the problem covers **CHAPTER 1. Theoretical part.** The first paragraph provides a definition and traces the history of school bullying.

In the second paragraph, the forms and types of bullying at school are described; physical and verbal bullying are discussed in more detail. In the third paragraph, the main theories of school bullying are presented. The fourth paragraph presents the results of studies conducted over the last thirty years, both in Greece and in other European countries. In the fifth paragraph, the dimensions of the phenomenon of violence and bullying at school are outlined. The sixth paragraph presents possible strategies for dealing with school bullying.

The Ph.D. student shows good theoretical knowledge of the problem and skills in working with literary sources.

In **CHAPTER 2. RESEARCH DESIGN**, based on the presented theoretical statements about bullying as a mental phenomenon and the specific pedagogical activity of teachers to limit its spread in school and the environment, a methodology was developed to create a research construct of a psychological study related to the measurement of the assessment of teachers' choice of strategies to deal with bullying.

The purpose of the study is presented; organizational and research tasks are set. One general and eight additional hypotheses are defined. The persons studied (a total of 263 teachers) and the research methods used are presented.

Three questionnaires were used:

- The first questionnaire consists of 12 questions concerning the demographic characteristics of the sample, such as gender, age, years of previous experience, marital status, etc.;

- Second Bullying Attitudes Questionnaire - a modified form of the Bullying Attitudes Questionnaire (Craig et al. 2000) by Byers, Caltabiano & Caltabiano (2011), translated into Greek.
- The third questionnaire on bullying and coping strategies - Handling Bullying Questionnaire (Bauman, Rigby & Hoppa, 2008), which explores the strategies that teachers tend to use to deal with a bullying incident at school.

Statistical analyzes were performed using the SPSS statistical program, version 18 (SPSS Inc., Chicago).

In **CHAPTER 3. RESULTS OF THE RESEARCH CONDUCTED** in the first paragraph, the demographic characteristics of the researched persons are presented in detail. The distribution is presented in terms of age, gender, and years of teaching experience, as well as according to the position held by the respondents; type of employment relationship; level of education of the respondents; the number of students they work with; the district in which the respondents' school unit is located; the marital status of the respondents; the annual family income of the respondents.

The results of the Attitudes to Bullying Questionnaire are presented by presenting the results of 6 hypothetical situations: a verbal bullying incident, a cyberbullying incident, a social exclusion incident, a physical aggression incident, a verbal bullying incident, and a relational bullying incident.

The results of the applied t-test procedure show that the gender of the researched persons - teachers, influences their choice of strategy for dealing with bullying in a school environment.

These results confirm hypothesis 2, namely that the gender of the subjects - teachers is a predictor of the choice of a strategy to deal with bullying at school. Men prefer to work with the victim of bullying, while women involve the involvement of other adults.

The results of the questionnaire on dealing with bullying show the subjective readiness of teachers to be able to influence the development of bullying at school, their attitude towards dealing with it is positive.

The general analysis of the obtained results shows that when they are informed about a situation of bullying at school, the investigated persons - teachers directly relate it to their professional commitments and responsibilities. They focus their work on students and especially on the abuser and the victim.

According to the results of the study, it is found that the most frequently used strategy is the one that refers to punishing the abuser, followed by those that refer to the involvement of other adults in the overcoming process and the one that refers to strategies aimed at the abuser and the victim, while the last option is the one that involves strategies to ignore the phenomenon. This confirms Hypothesis 1.

The results obtained regarding the influence that teachers' gender, age, and years of teaching experience have on the choice of coping strategies are examined.

Based on the obtained results and their analysis in the Discussion section, comments are made and logically justified conclusions are drawn.

With regard to the first research question, which explored respondents' potential reactions to six different hypothetical bullying situations, it should be noted that the one rated by most of the sample as very serious or serious was the situation involving physical aggression (92% of the sample). In addition, more than 80% of the sample rated cyberbullying and social exclusion incidents similarly. In the remaining three cases, the percentage of people in the sample rating them as serious or very serious incidents exceeds 70%.

In relation to the second research question, which examines the strategies that teachers choose to deal with cases of bullying at school – the most frequently chosen strategy is that aimed at punishing the bully.

In relation to the third research question, which concerns the effect of demographic factors on both respondents' reactions to the six hypothetical situations and preferred coping strategies, women in the sample chose more often than men the strategies of punishing the abuser. Coupled with the tendency of men to choose more often to ignore incidents of school bullying, this may lead to the conclusion that women have a lower tolerance for school bullying issues.

The Ph.D. student's ability to conduct scientific research in a planned and organized manner is impressive; thoroughly analyzes and interprets the results obtained.

The prepared abstract correctly reflects the content of the dissertation work. The Ph.D. student has five publications related to the topic of the dissertation.

4. Contributions of the dissertation work

I agree with the contributions formulated by the doctoral student, namely:

1. The results of the dissertation complement those made by other authors on the Greek education system.
2. The obtained results are aimed at the pedagogical practice in the Republic of Greece. Trends are confirmed in the choice of strategies to overcome bullying at school, which can be determined as relevant for her at the present time.
3. It has been proven that both the gender of the teachers and the length of their teaching experience influence the choice of strategies that informatively support the work on the prevention of bullying in the conditions of the educational community.

5. Testimonials

The Ph.D. thesis would win if:

- Object and subject, tasks and hypothesis should be formulated in the introduction;
- The contributions formulated by the doctoral student will be divided into scientific-theoretical and practical-applied ones.

6. Conclusion

The dissertation development is dedicated to an actual problem. The phd student shows very good theoretical preparation and skills for organizing and conducting scientific research. The obtained data are the basis for deriving reasoned analyzes and conclusions, which have undoubted contributions in theoretical and practical-applied terms.

The Ph.D. student has four publications on the subject of her dissertation.

The prepared abstract correctly reflects the dissertation development.

On the basis of these conclusions, I give my positive vote and propose to the respected members of the scientific jury to award Dialecti Kareli the “Educational and developmental psychology”.

22.12.2022
V. Tarnovo

Signature:
(Assoc. prof. Milena Mocinova-Brachkova)

